

Conseil supérieur
de la Justice
Hoge Raad
voor de Justitie

ADVIES

VOORONTWERP VAN WET BETREFFENDE DE
WIJZIGING VAN ARTIKEL 186, §1, VAN HET
GERECHTELIJK WETBOEK INZAKE HET
ZAAKVERDELINGSREGLEMENT

GOEDGEKEURD DOOR DE ALGEMENE VERGADERING VAN
DE HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE OP 4 JUNI 2021

Advies

VOORONTWERP VAN WET BETREFFENDE DE WIJZIGING VAN ARTIKEL 186, §1, VAN HET GERECHTELIJK WETBOEK INZAKE HET ZAAKVERDELINGSREGLEMENT

Goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Hoge Raad voor de Justitie
op 4 juni 2021

Er bestaat ook een Franse versie van dit advies.

Il existe aussi une version française du présent avis.

U kan dit document raadplegen of downloaden op de website van de Hoge Raad voor de Justitie.

www.hrj.be

INHOUD

1. Aanleiding van het advies	1
2. Context – huidige bepalingen in artikel 186 Ger.W. over het zaakverdelingsreglement	1
3. Het voorontwerp	3
3.1. Algemeen doelstelling van het voorontwerp	3
3.2. Uitbreiding van de mogelijkheid tot centralisatie tot “categorieën van procedures of procedurefasen”	3
3.3. Correctie lacune in de wet voor de hoven van beroep en de arbeidshoven	3
3.4. Schrapping van de bepaling dat het zaakverdelingsreglement niet mag leiden tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen	4
3.5. Schrapping van de limitatieve lijst van burgerlijke en strafzaken die in een afdeling kunnen worden gecentraliseerd	4
4. Beoordeling door de HRJ	5
4.1. Algemeen	5
4.2. Uitbreiding van de mogelijkheid tot centralisatie tot “categorieën van procedures of procedurefasen”	6
4.3. Correctie lacune in de wet voor de hoven van beroep en de arbeidshoven	6
4.4. Schrapping van het verbod op afschaffing van bestaande zittingsplaatsen	7
4.5. Schrapping van de limitatieve lijst van burgerlijke en strafzaken die in een afdeling kunnen worden gecentraliseerd	8
5. Besluit	10
5.1.	10
5.2.	10
5.3.	10
5.4.	10
6. Bijlage	10

1. AANLEIDING VAN HET ADVIES

Bij brief van 5 mei 2021 heeft de minister van Justitie het advies van de Hoge Raad voor de Justitie (hierna "HRJ") gevraagd over een voorontwerp van wet betreffende de wijziging van artikel 186, §1, van het Gerechtelijk Wetboek inzake het zaakverdelingsreglement (hierna "het voorontwerp").

De verenigde advies- en onderzoekscommissie (VAOC), die de adviezen van de HRJ voorbereidt, heeft op haar vergadering van 25 mei 2021 een vertegenwoordiger van de minister gehoord en meer uitleg gekregen over het voorontwerp (art. 259bis-7, §4, Ger.W.). De VAOC vroeg en ontving de adviezen van het College van de hoven en rechtbanken en het College van het openbaar ministerie over het voorontwerp.

2. CONTEXT – HUIDIGE BEPALINGEN IN ARTIKEL 186 GER.W. OVER HET ZAAKVERDELINGSREGLEMENT

Het zaakverdelingsreglement is een relatief nieuw instrument dat werd ingevoerd door de wet van 1 december 2013¹ en dat dient gezien te worden in het kader van de hervorming van de gerechtelijke arrondissementen die dezelfde wet uitvoerde.

Deze wet herleidde het aantal arrondissementen van 27 tot 12. De verschillende gerechtelijke arrondissementen van iedere provincie werden op basis van artikel 186, §1, eerste lid, Ger.W. in het bijvoegsel van het Gerechtelijk Wetboek samengevoegd tot één gerechtelijk arrondissement. Uitzonderingen op dit principe vormden de gerechtelijke arrondissementen Brussel, Leuven en Eupen die aparte arrondissementen bleven teneinde rekening te houden met onze staatsstructuur.

De rechtbanken van eerste aanleg werden op provinciale schaal georganiseerd, waarbij de provinciale hoofdplaats als zetel van de rechtbank werd aangeduid². De arbeidsrechtbanken en de rechtbanken van koophandel, thans ondernemingsrechtbanken, werden op ressortelijk niveau georganiseerd, met uitzondering van deze van Brussel, Nijvel, Leuven en Eupen.

De Koning kreeg de bevoegdheid om bij zaakverdelingsreglementen (art. 186, §1, Ger.W.):

- de hoven en rechtbanken in lokale afdelingen te verdelen en de plaatsen aan te wijzen waar ze hun zittingen en griffie houden;
- het grondgebied en de categorieën van zaken te bepalen waarbinnen elke afdeling haar rechtsmacht uitoefent, waarbij de territoriale bevoegdheid van de afdeling kan worden uitgebreid tot een deel of het geheel van het (provinciale) arrondissement.

¹ Artikel 50 van de [wet van 1 december 2013](#) tot hervorming van de gerechtelijke arrondissementen en tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op een grotere mobiliteit van de leden van de rechterlijke orde

² Artikel 108 Wet van 1 december 2013

De destijds bestaande andere zittingsplaatsen (afdelingen en zetels die geen provinciehoofdplaats waren) werden door de wetgever uitdrukkelijk behouden, maar enkel als territoriale afdelingen van de rechtbank³.

Artikel 144 van de wet van 1 december 2013 voorzag namelijk in de volgende overgangsmaatregel: *In afwachting van het in artikel 186 van het Gerechtelijk Wetboek, zoals gewijzigd bij artikel 50 van deze wet, bedoelde zaakverdelingsreglement bepaalt de Koning in een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad het gebied binnen hetwelk elke afdeling haar rechtsmacht, naar de regels van de territoriale bevoegdheid uitoefent. De Koning verdeelt de afdelingen en hun zetel naar de zetel en de grenzen van de arrondissementen en politierechtbanken zoals ze bestonden voor deze wet*".

Dit gebeurde bij koninklijk besluit van 14 maart 2014⁴.

Nadien kunnen de rechtbanken daarvan afwijken via het zaakverdelingsreglement in functie van de behoeften van de rechtzoekende, de nood aan specialisatie, afstanden of de realiteit op het terrein⁵.

De filosofie van de hele hervorming wordt goed samengevat in de volgende passage van de memorie van toelichting van de wet van 1 december 2013:

*"De rechtbanken en parketten worden op een provinciale of ressortelijk schaal georganiseerd, maar tegelijk worden de bestaande zittingsplaatsen behouden. Dat waarborgt dat de burger nog steeds een rechtbank heeft die voldoende nabij is om ook de fysieke toegankelijkheid te bewaren. De rechtbank zal zich op verschillende zittingsplaatsen of afdelingen organiseren. Daarbij krijgt de rechtbank een grotere rol, zowel in de indeling van de afdelingen als in de organisatie van de zaken tussen de afdelingen"*⁶.

De wetgever heeft de vrijheid van de voorzitter om bij zaakverdelingsreglement de afdelingen en zittingsplaatsen te bepalen en de zaken te verdelen tussen de verschillende afdelingen evenwel aan banden gelegd:

- Het zaakverdelingsreglement kan in geen geval leiden tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen (art. 186, §1, lid 3, laatste zin, Ger.W.).
- De adviezen van de verschillende betrokken actoren moeten worden ingewonnen: openbaar ministerie bij het gerecht, de hoofdgriffier en de betrokken stafhouders (art. 186, §1, leden 4, 5 en 6, Ger.W.).
- Wanneer het zaakverdelingsreglement een afdeling exclusief bevoegd maakt voor bepaalde categorieën van zaken moet de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening gewaarborgd blijven. De wet voorziet ook in een basisdienstverlening die in alle afdelingen moet worden aangeboden door de bevoegdheden die in aanmerking komen voor een exclusieve toebedeling aan een afdeling limitatief op te sommen (art. 186, §1, lid 7 (burgerlijke zaken) en lid 8 (strafzaken), Ger.W.);
- Het zaakverdelingsreglement moet tot slot worden goedgekeurd bij koninklijk besluit vastgesteld na overleg in ministerraad. De minister van Justitie stipte in de Commissie voor Justitie van de Kamer aan *"dat deze waarborg ingevoerd werd om er over te waken dat alle wettelijke verankerde garanties,*

³ Kamer, 53-2858/001, p. 37

⁴ [Koninklijk besluit van 14 maart 2014](#) betreffende de verdeling van de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de rechtbanken van koophandel en de politierechtbanken in afdelingen

⁵ Kamer, 53-2858/001, p. 14

⁶ Kamer, 53-2858/001, p. 11

*waaronder deze met betrekking tot het behoud van de zittingsplaatsen en de nabijheid van de rechter, nageleefd worden*⁷.

3. HET VOORONTWERP

3.1. ALGEMEEN DOELSTELLING VAN HET VOORONTWERP

Het voorontwerp beoogt de toepassing van de bepalingen over het zaakverdelingsreglement “soepeler te maken en de incoherenties die ze bevat, weg te werken”, aldus de toelichting.Xxxx

Daartoe worden een aantal concrete wijzigingen van artikel 186, §1, Ger.W. voorgesteld.

3.2. UITBREIDING VAN DE MOGELIJKHEID TOT CENTRALISATIE TOT “CATEGORIEËN VAN PROCEDURES OF PROCEDUREFASES”

Onder de huidige regeling kan het zaakverdelingsreglement bepaalde “categorieën van zaken” centraliseren bij een bepaalde afdeling. Het voorontwerp stelt voor om deze centralisatiemogelijkheid uitdrukkelijk uit te breiden tot “categorieën van procedures of procedurefases”. Volgens de toelichting zou de Raad van State namelijk van oordeel zijn dat deze niet vallen onder de noemer “categorieën van zaken” en dus niet afzonderlijk exclusief kunnen worden toegewezen aan een afdeling.

Deze uitbreiding zou volgens het voorontwerp tegemoetkomen aan de wens van bepaalde rechtscolleges om bepaalde procedurestappen te centraliseren in één of meer afdelingen:

- De inleidingszitting kan worden gecentraliseerd in één of meerder afdelingen.
- De zittingen van de raadkamer kunnen worden gecentraliseerd in de afdeling waar de gevangenis zich bevindt.
- Ook andere categorieën of fases van procedures kunnen worden behandeld in de afdeling die daarvoor de personele of infrastructurele middelen heeft, bijvoorbeeld een beter beveiligd gebouw.

Die voorstellen komen volgens het voorontwerp voort uit een streven naar rationalisatie en doelmatigheid.

3.3. CORRECTIE LACUNE IN DE WET VOOR DE HOVEN VAN BEROEP EN DE ARBEIDSHOVEN

Artikel 186, §1, derde lid, tweede zin, Ger.W. bepaalt dat het zaakverdelingsreglement de territoriale bevoegdheid van de afdeling kan uitbreiden “tot een deel of een geheel van het grondgebied van het

⁷ Kamer, 53-2858/007, p. 113

arrondissement". Het voorontwerp stelt voor om deze zin aan te vullen met "of van het ressort". "[W]ant ook een hof van beroep of arbeidshof dat niet op het niveau van het gerechtelijk arrondissement maar op het niveau van het rechtsgebied georganiseerd is, kan een zaakverdelingsreglement aannemen".

3.4. SCHRAPPING VAN DE BEPALING DAT HET ZAAKVERDELINGSREGLEMENT NIET MAG LEIDEN TOT DE AFSCHAFFING VAN BESTAANDE ZITTINGSPLAATSEN

Volgens het voorontwerp ontnemt deze beperking alle betekenis aan het tweede lid van artikel 186, §1, Ger.W. Op basis van deze bepaling zou de Koning het aantal afdelingen vrij moeten kunnen vaststellen en dit zonder rekening te moeten houden met het koninklijk besluit van 14 maart 2014 dat slechts een tijdelijke roeping had in afwachting van de goedkeuring van de zaakverdelingsreglementen.

Het voorontwerp verwijst naar een aantal praktijkvoorbeelden waaruit zou blijken dat het niet wenselijk is om de afdelingen zoals bepaald bij het koninklijk besluit van 14 maart 2014 allemaal in stand te houden:

"Zo worden soms afdelingen waaraan geen enkel personeelslid of magistraat meer permanent toegewezen is, kunstmatig in stand gehouden omdat ze te weinig geschillen behandelen of omdat er onvoldoende personeel is.

Soms zijn bepaalde afdelingen zelfs al jaren de facto onbestaande, aangezien de griffie en de zittingen verplaatst zijn naar een andere afdeling ofwel verdeeld zijn over meerdere afdelingen".

"Ingevolge de hervorming van het gerechtelijk landschap kan het zijn dat vroegere afdelingen die slechts enkele kilometers van elkaar verwijderd zijn en die vóór de hervorming deel uitmaakten van afzonderlijke rechtbanken/arrondissementen, nu afdelingen van eenzelfde rechtbank vormen".

Volgens het voorontwerp is de hergroepering van afdelingen dan ook gerechtvaardigd, "zeker in geval van personeelstekort of van problemen in verband met de veiligheid of hygiënische toestand van een gebouw".

Als voordelen van dergelijke hergroepering vermeldt het voorontwerp:

- Personele middelen kunnen worden bijeengebracht zodat er per zitting meer dossiers kunnen worden behandeld.
- Het samenbrengen van diensten laat toe meer aandacht te besteden aan het onthaal van het publiek of de mogelijkheid tot telewerk open te stellen voor het gerechtspersoneel.
- Het zorgt voor een optimaal gebruik van de infrastructuur, verouderde of gedeeltelijk ongebruikte gebouwen kunnen worden afgestoten.

3.5. SCHRAPPING VAN DE LIMITATIEVE LIJST VAN BURGERLIJKE EN STRAFZAKEN DIE IN EEN AFDELING KUNNEN WORDEN GECENTRALISEERD

In de praktijk pleiten volgens het voorontwerp velen ervoor de centralisatiemogelijkheden uit te breiden. Zo hebben de korpschefs meermaals gevraagd hun de mogelijkheid te bieden om aangelegenheden die niet in die limitatieve lijst opgenomen zijn, zoals overheidsopdrachten en ontbindingen en vereffeningen van ondernemingen, te centraliseren.

Artikel 186 Ger.W. zou ook niet duidelijk genoeg zijn, omdat niet met zekerheid kan worden uitgemaakt of de limitatieve lijst van aangelegenheden, ook van toepassing is als verschillende afdelingen, en niet één enkele, exclusief bevoegd werden gemaakt.

Het voorontwerp kiest ervoor om de limitatieve lijst van de aangelegenheid die in een afdeling gecentraliseerd kunnen worden volledig te schrappen om de korpschefs zoveel mogelijk flexibiliteit te bieden.

Aangezien centralisatie specialisatie in de hand werkt, zou dit ook de rechtzoekende ten goede komen.

Als tegengewicht voor deze flexibiliteit vermeldt het voorontwerp:

- de adviezen die de betrokken actoren moeten geven (zie hierboven);
- het feit dat het zaakverdelingsreglement moet worden goedgekeurd bij koninklijk besluit na overleg in de ministerraad en de Koning erover waakt "dat optimaal gebruik van middelen, de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening gewaarborgd blijven".
- het reglement "moet worden gerechtvaardigd door de noden van de dienst", waaronder wordt verstaan: "de verdeling van de werklast, de toewijzing van magistraten en personeel, een behoefte aan deskundigheid, een goede rechtsbedeling of andere vergelijkbare objectieve redenen".

4. BEOORDELING DOOR DE HRJ

Voorafgaande opmerking en voorbehoud:

De voorgestelde wijzigingen aan artikel 186 Ger.W. staan in een artikel "34" dat blijkbaar deel uit maakt van een voorontwerp van wet met meerdere artikelen.

Het "voorontwerp van wet" dat werd voorgelegd aan de HRJ lijkt bovendien nog een voorlopige versie te zijn en is geen voorontwerp van wet in de strikte betekenis van deze term.

De HRJ had graag de globale context van de voorgestelde wijzigingen gekend en behoudt zich het recht voor om een bijkomend advies te verlenen over een eventuele latere versie van de betrokken bepalingen en over het volledige voorontwerp van wet waar deze bepalingen deel van zouden uitmaken.

4.1. ALGEMEEN

Artikel 186 Ger.W. is de hoeksteen van de hervorming van de gerechtelijke arrondissementen in 2014. De HRJ meent dat het artikel een evenwichtige bepaling is die geheel in lijn is met de filosofie van deze hervorming. Er werd een balans gevonden tussen de nagestreefde schaalvergroting en de nood aan nabijheid en het recht op toegang tot de rechter. Het zaakverdelingsreglement en de wettelijke waarborgen en beperkingen speelden daarin een cruciale rol⁸.

⁸ zie hierboven onder punt 2

De HRJ is in principe niet tegen een aanpassing van artikel 186 Ger.W. aan de noden van de organisatie als daarbij ook rekening wordt gehouden met de behoefte van de rechtzoekende inzake nabijheid en toegang tot het gerecht.

De HRJ begrijpt dat de voorzitters bij het opstellen van het zaakverdelingsreglement over meer soepelheid en vrijheid willen beschikken. In het kader van de audit van de HRJ over het personeelsbeheer in de rechtbanken van eerste aanleg werd deze wens van de voorzitters ook vastgesteld. De HRJ beval toen ook aan om de voorzitters meer soepelheid te geven bij het opstellen van de zaakverdelingsreglementen:

“De korpschef zou ook over een grotere soepelheid moeten kunnen beschikken bij het opstellen van het zaakverdelingsreglement. Hij of zij zou bijvoorbeeld de mogelijkheid moeten krijgen om voor alle materies (of tenminste een groter aantal materies, zoals bv. het beslag) één afdeling van de rechtbank exclusief bevoegd te maken. Het spreekt voor zich dat de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening in dat geval wel gewaarborgd moeten blijven.”⁹

Evenwel gaat het schrappen in artikel 186 van zowel het verbod op afschaffing van bestaande zittingsplaatsen als van de limitatieve lijsten van categorieën van zaken waarvoor één of meerdere afdelingen exclusief bevoegd kunnen worden gemaakt, veel verder en komt het evenwicht in gevaar.

4.2. UITBREIDING VAN DE MOGELIJKHEID TOT CENTRALISATIE TOT “CATEGORIEËN VAN PROCEDURES OF PROCEDUREFASIS”

De HRJ is er geen voorstander van om verschillende fases van zaken/procedures te laten behandelen door verschillende afdelingen van rechtbanken. Aangezien dit kan leiden tot van elkaar afwijkende regelingen in de verschillende arrondissementen kan dit onduidelijk zijn voor de rechtzoekende. Het kan ook leiden tot een toename van de afstand tot de rechtbank of het hof, en van het aantal verplaatsingen voor de rechtzoekende en zijn advocaat. De HRJ heeft de indruk dat er bijna alleen rekening wordt gehouden met de mogelijke voordelen voor de organisatie en haar processen, maar niet met de nadelen voor de rechtzoekende.

Het is trouwens niet geheel duidelijk wat het onderscheid is tussen de term “categorieën van zaken” en de term “categorieën van procedures” die het voorontwerp, naast “procedurefasen”, toevoegt.

4.3. CORRECTIE LACUNE IN DE WET VOOR DE HOVEN VAN BEROEP EN DE ARBEIDSHOVEN

Dit lijkt op eerste gezicht een logische correctie. Er dient evenwel rekening te worden gehouden met het feit dat niet alleen de hoven van beroep en arbeidshoven, maar ook de arbeidsrechtbanken en ondernemingsrechtbanken op ressortelijk niveau zijn georganiseerd. Zeker voor de arbeidsrechtbanken kan de toepassing van artikel 186 Ger.W. op ressortelijk niveau belangrijke gevolgen hebben op het vlak van

⁹ <https://hrj.be/admin/storage/hrj/persconferentie-22012018.pdf>

toegankelijkheid voor rechtzoekenden in precare situaties of met beperkte mobiliteit. Dit geldt in het bijzonder nu de limitatieve lijst voor de rechtbanken ook wordt geschrapt in het voorontwerp.¹⁰

4.4. SCHRAPPING VAN HET VERBOD OP AFSCHAFFING VAN BESTAANDE ZITTINGSPLAATSEN

De HRJ is er geen voorstander van dat de bepaling wordt geschrapt die erin voorziet dat het zaakverdelingsreglement niet kan leiden tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen. De HRJ is van oordeel dat de bestaande zittingsplaatsen best worden behouden om de nabijheid van de rechtbanken te blijven garanderen.

Het behoud van het aantal bestaande plaatsen waar er zitting wordt gehouden, betekent voor de HRJ evenwel niet dat er in al die plaatsen alle klassieke voorzieningen en diensten van een afdeling van een rechtbank moeten worden aangeboden.

De wettelijke begrippen "afdeling", "zittingsplaats" en "griffie" lijken op dit moment bijna onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zo is er voor iedere afdeling een plaats bepaald waar ze "zitting en haar griffie" houdt. Het koninklijk besluit van 14 maart 2014 maakt dit onderscheid zelfs niet en bepaalt enkel waar de afdeling zitting houdt. Als men aan het ene raakt, raakt met onvermijdelijk aan het andere.

Er zou daarom nagedacht moeten worden over een ontkoppeling van deze begrippen. In het bijzonder moet een onderscheid worden gemaakt tussen "afdelingen" en "zittingsplaatsen".

Op die manier zou bijvoorbeeld een kleine afdeling kunnen worden samengevoegd met een andere afdeling doch mét behoud van de betrokken zittingsplaats. Dit zou toelaten personele middelen en diensten (de griffies, onthaal, archief,...) samen te brengen en hun werking te optimaliseren zonder dat dit leidt tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen. Het behoud van de zittingsplaatsen impliceert natuurlijk wel dat er daar dient te worden voorzien in aangepaste lokalen om zitting te houden. Bij het centraliseren van bepaalde diensten moet men zich ook bewust zijn van de implicaties voor het personeel waarvan een grote flexibiliteit en mobiliteit zal worden geveerd.

Bij de organisatie van de rechtbanken, hun afdelingen, hun griffies en zittingsplaatsen dient trouwens ook rekening te worden gehouden met de geplande digitalisering van justitie. Enerzijds biedt deze digitalisering opportuniteiten (digitaal neerleggen van procedurestukken, raadpleging digitaal dossier, zittingen op afstand, ...) anderzijds stelt zij de rechterlijke orde ook voor belangrijke uitdagingen (toegang tot justitie, technische uitrusting van griffies en zittingszalen, ...). In die zin zouden de zittingsplaatsen, in het bijzonder deze waar geen griffie meer zou zijn, ook kunnen worden uitgerust met een digitaal loket waar stukken digitaal kunnen worden neergelegd en de digitale dossiers kunnen worden geraadpleegd.

¹⁰ zie hierna onder punt 4.5.

Tot slot nog enkele andere bedenkingen over de eventuele afschaffing van afdelingen en/of zittingsplaatsen:

- De problemen die in het voorontwerp worden vermeld om een eventuele definitieve afschaffing van een afdeling te rechtvaardigen¹¹, kunnen ook opgelost worden door de toepassing van artikel 86bis Ger.W.¹² dat voorziet in de mogelijkheid van een weliswaar tijdelijke verplaatsing van een afdeling van een rechtbank.
- Het tekort aan magistraten en personeel en het gebrek aan onderhoud van de gebouwen worden al lang aangeklaagd door onder andere de HRJ. Het is dan ook de vraag of deze argumenten gerechtvaardigde redenen kunnen zijn om een afdeling te sluiten.
- Subsidiar werpt de HRJ op dat een eventuele sluiting van een zittingsplaats slechts zou mogen gebeuren op basis van objectieve redenen die bij de wet worden bepaald. Daarbij zou niet alleen rekening moeten worden gehouden met de budgettaire overwegingen, het belang van de organisatie of het stroomlijnen van processen, waaronder het aantal geschillen (dat kan blijken uit de jaarverslagen), maar ook, en vooral, met het belang van de rechtzoekende en de kwaliteit van de dienstverlening en van de rechtspraak.

4.5. SCHRAPPING VAN DE LIMITATIEVE LIJST VAN BURGERLIJKE EN STRAFZAKEN DIE IN EEN AFDELING KUNNEN WORDEN GECENTRALISEERD

De limitatieve lijsten van burgerlijke en strafzaken die in een afdeling kunnen worden gecentraliseerd hebben tot doel om in iedere zittingsplaats een basisdienstverlening te voorzien:

"De filosofie is dat de basisdienstverlening in alle afdelingen moet aangeboden worden, maar dat de rechtbanken bepaalde, vaak gespecialiseerde, zaken in één afdeling moet kunnen concentreren.

Jeugdrecht en familierecht in burgerlijk recht, sociale zekerheidsrecht maken bijvoorbeeld deel uit van de basisdienstverlening. Er is overigens een jeugdrechtbank, burgerlijke rechtbank en strafrechtbank in elke afdeling, waardoor jeugdzaken, burgerlijke zaken of strafzaken nooit in hun geheel kunnen weggetrokken worden uit een afdeling.

De gespecialiseerde zaken die men kan concentreren in één afdeling zullen in het Gerechtelijk Wetboek worden opgelijst"¹³.

Die wettelijk gegarandeerde basisdienstverlening wordt nu opgeheven en de voorzitters van de rechtbanken krijgen een bijna complete vrijheid bij het verdelen van de categorieën van zaken/procedures over alle afdelingen van hun rechtbank. Voor de arbeidsrechtbanken en ondernemingsrechtbanken gaat het dan zelfs over alle afdelingen van een heel ressort.

¹¹ Zie hiervoor onder punt 3.4.

¹² Art. 86bis Ger.W. Indien de behoeften van de dienst of gevallen van overmacht het rechtvaardigen, kan de Koning, op voorstel of na advies van de korpschef en, naargelang van het geval, van de procureur des Konings of de arbeidsauditeur, alsmede van de hoofdgriffier en van de stafhouder(s) van de orde of ordes van advocaten, bij een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de zetel van een afdeling tijdelijk verplaatsen naar een andere gemeente van het arrondissement of het rechtsgebied. In de rechtbanken die slechts een zetel tellen, kan die zetel onder dezelfde voorwaarden worden verplaatst naar een andere gemeente van het arrondissement of het rechtsgebied.

¹³ Kamer, 53-2858/001, p. 14)

De HRJ is tegen dergelijke drastische ommekeer die onvoldoende garanties biedt voor de nabijheid en de toegang tot de rechter en die riskeert te leiden tot een totaal gebrek aan uniformiteit in basisdienstverlening tussen de rechtbanken van het land, wat ook nefast zou zijn voor de advocatuur.

Het voorstel voorziet er weliswaar in dat de Koning moet waken over het optimaal gebruik van de middelen, de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening (nieuw lid 7) en dat het zaakverdelingsreglement moet gerechtvaardigd worden door de noden van de dienst, maar het is duidelijk dat dit minder garanties biedt dan de huidige limitatieve lijsten.

Indien er een werkelijk nood is aan een versoepeling voor de zaakverdelingsreglementen, dan zijn er andere oplossingen dan het schrappen van de limitatieve lijsten. Oplossingen die de nabijheid en de toegang tot de rechter minder in het gedrang brengen. Er kan gedacht worden aan een uitbreiding van de limitatieve lijsten, zoals reeds voorgesteld door de HRJ in zijn verslag van de audit over het personeelsbeheer in de rechtbanken van eerste aanleg²⁴. Men zou ook kunnen kiezen voor een lijst van zaken/procedures die in iedere afdeling moeten worden behandeld en die niet mogen worden gecentraliseerd in plaats van een lijst van zaken die wel mogen worden gecentraliseerd.

Subsidiair merkt de HRJ nog het volgende op over de door het voorontwerp voorgestelde nieuwe leden 7 en 8 van artikel 186 Ger.W., die de nieuwe voorwaarden opsommen waaraan een zaakverdelingsreglement moet voldoen om één of meerdere afdelingen exclusief bevoegd te maken voor bepaalde categorieën van zaken/zaken/procedures of fases van procedures:

- De belangen waar de Koning over moet waken (nieuw lid 7), zijn grotendeels dezelfde gebleven, namelijk de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening. Dat zijn uiteraard belangrijke criteria. Eén element werd toegevoegd, namelijk "het optimaal gebruik van de middelen". De HRJ hoopt dat het niet vooral dit element is dat doorslaggevend zal zijn bij het exclusief toekennen van een bevoegdheid aan een afdeling.
- Het zaakverdelingsreglement dat exclusieve bevoegdheden toekent, moet volgens het voorontwerp worden gerechtvaardigd door "de noden van de dienst" (nieuw lid 8). Daaronder verstaat het voorontwerp "de verdeling van de werklast, de toewijzing van magistraten en personeel, een behoefte aan deskundigheid, een goede rechtsbedeling of andere vergelijkbare objectieve redenen". Deze nogal algemene en niet limitatief opgesomde voorwaarden zijn moeilijk controleerbaar.

²⁴ <https://hrj.be/admin/storage/hrj/persconferentie-22012018.pdf>

5. BESLUIT

5.1.

De HRJ behoudt zich het recht voor om een bijkomend advies te verlenen over een eventuele latere versie van de betrokken bepalingen en over het voorontwerp/ontwerp waar ze deel van zouden uitmaken.

5.2.

De HRJ is in principe niet tegen een aanpassing van artikel 186 Ger.W. aan de noden van de organisatie als ook rekening wordt gehouden met de behoefte van de rechtzoekende inzake nabijheid en toegang tot het gerecht.

5.3.

De HRJ is geen voorstander van het schrappen van het verbod op afschaffing van bestaande zittingsplaatsen. Het behoud van het aantal bestaande plaatsen waar er zitting wordt gehouden, betekent voor de HRJ evenwel niet dat er in al die zittingsplaatsen alle diensten (onthaal, griffie,...) van een afdeling van een rechtbank moeten worden aangeboden. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen "afdelingen" en "zittingsplaatsen", wat nu niet het geval lijkt te zijn.

5.4.

De HRJ wenst een wettelijk gegarandeerde basisdienstverlening te behouden in iedere afdeling van de rechtbanken. Hij is dan ook geen voorstander van het schrappen van de limitatieve lijsten van categorieën van zaken waarvoor één of meerdere afdelingen exclusief bevoegd kunnen worden gemaakt.

6. BIJLAGE

Vergelijking huidige art. 186 Ger.W. en voorgestelde versie

HUIDIGE WETGEVING	VOORGESTELDE WETGEVING
<u>TITEL V.</u> - Zetel en personeel van hoven en rechtbanken Hun rechtsgebied.	<u>TITEL V.</u> - Zetel en personeel van hoven en rechtbanken Hun rechtsgebied.
<u>Art. 186.</u> ^[1] § 1. ^[1] De zetel van de hoven en rechtbanken, alsmede hun rechtsgebied zijn vastgesteld in de artikelen 1 tot 6 van het bijvoegsel bij dit wetboek.	<u>Art. 186.</u> ^[1] § 1. ^[1] De zetel van de hoven en rechtbanken, alsmede hun rechtsgebied zijn vastgesteld in de artikelen 1 tot 6 van het bijvoegsel bij dit wetboek.
[1] De Koning kan, bij zaakverdelingsreglement in een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de hoven van beroep, de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de [8 ondernemingsrechtbanken] ⁸ of de politierechtbanken in twee of meer afdelingen verdelen en de plaatsen aanwijzen waar die afdeling zitting en haar griffie houdt.	[1] De Koning kan, bij zaakverdelingsreglement in een besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad, de hoven van beroep, de arbeidshoven, de rechtbanken van eerste aanleg, de arbeidsrechtbanken, de [8 ondernemingsrechtbanken] ⁸ of de politierechtbanken in twee of meer afdelingen verdelen en de plaatsen aanwijzen waar die afdeling zitting en haar griffie houdt.
In voorkomend geval bepaalt Hij het grondgebied van elke afdeling en voor welke categorieën van zaken die afdeling haar rechtsmacht uitoefent. Het zaakverdelingsreglement kan de territoriale bevoegdheid van de afdeling uitbreiden tot een deel of het geheel van het grondgebied van het arrondissement. Het kan in geen geval leiden tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen.	In voorkomend geval bepaalt Hij het grondgebied van elke afdeling en voor welke categorieën van zaken, categorieën van procedures of procedurefases die afdeling haar rechtsmacht uitoefent. Het zaakverdelingsreglement kan de territoriale bevoegdheid van de afdeling uitbreiden tot een deel of het geheel van het grondgebied van het arrondissement of van het ressort. Het kan in geen geval leiden tot de afschaffing van bestaande zittingsplaatsen.
Het zaakverdelingsreglement van het hof wordt op voorstel van de eerste voorzitter vastgesteld na advies van de procureur-generaal, de hoofdgriffier en de vergadering van de stafhouders van de balies van het rechtsgebied van het hof van beroep, voorgezeten door de eerste voorzitter. Indien het nodig blijkt, kan het zaakverdelingsreglement eveneens voorzien in de nadere regels om gedecentraliseerde zittingen van het hof te houden in het rechtsgebied.	Het zaakverdelingsreglement van het hof wordt op voorstel van de eerste voorzitter vastgesteld na advies van de procureur-generaal, de hoofdgriffier en de vergadering van de stafhouders van de balies van het rechtsgebied van het hof van beroep, voorgezeten door de eerste voorzitter. Indien het nodig blijkt, kan het zaakverdelingsreglement eveneens voorzien in de nadere regels om gedecentraliseerde zittingen van het hof te houden in het rechtsgebied.
Het zaakverdelingsreglement van de rechtbank wordt op voorstel van de voorzitter vastgesteld na advies, naar gelang van het geval, van de procureur	Het zaakverdelingsreglement van de rechtbank wordt op voorstel van de voorzitter vastgesteld na advies, naar gelang van het geval, van de procureur

des Konings, de arbeidsauditeur, de hoofdgriffier en de stafhouder(s) van de Orde of Ordes van advocaten.	des Konings, de arbeidsauditeur, de hoofdgriffier en de stafhouder(s) van de Orde of Ordes van advocaten.
Voor de politierechtbank wordt het zaakverdelingsreglement voorgesteld door de ondervoorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank indien de voorzitter een vrederechter is.	Voor de politierechtbank wordt het zaakverdelingsreglement voorgesteld door de ondervoorzitter van de vrederechters en rechters in de politierechtbank indien de voorzitter een vrederechter is.
<p>Indien de Koning bij een zaakverdelingsreglement een afdeling exclusief bevoegd maakt voor bepaalde categorieën van zaken, waakt Hij er over dat de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening gewaarborgd blijven. Het reglement dat een afdeling exclusief bevoegd maakt, kan in burgerlijke zaken enkel betrekking hebben op bevoegdheden bedoeld in :</p> <p>a) voor de rechtbank van eerste aanleg : de artikelen 569, 2° tot 42°, 570, 571 [⁷, 572 en 1395]⁷;</p> <p>b) voor de [⁸ ondernemingsrechtbank]⁸ : de artikelen [⁹ 574, 2°, 3°, 4°, 7°, 8°, 9°, 11° tot 20°]⁹, 575, 576 en 577;</p> <p>c) voor de arbeidsrechtbank : de [² artikelen 578, 579, 582, 3° tot 14°]², en 583.</p>	<p><i>Indien de Koning bij een zaakverdelingsreglement een of meerdere afdeling(en) exclusief bevoegd maakt voor bepaalde categorieën van zaken of van procedures of bepaalde procedurefases, waakt Hij er over dat optimaal gebruik van de middelen, de toegang tot justitie en de kwaliteit van de dienstverlening gewaarborgd blijven.</i></p>

<p>Het reglement dat een afdeling exclusief bevoegd maakt, kan in strafzaken enkel betrekking hebben op :</p> <ul style="list-style-type: none"> 1° cybercriminaliteit; 2° socio-economische zaken; 3° financiële en fiscale zaken; 4° internationale drugshandel; 5° wapenhandel; 6° schijnhuwelijken, gedwongen huwelijken, schijnwettelijke samenwoningen en gedwongen wettelijke samenwoningen; 7° terrorisme; 8° mensenhandel; 9° milieu; 10° stedenbouw; 11° telecommunicatie; 12° militaire misdrijven; 13° intellectuele eigendom; 14° landbouw; 15° uitlevering; 16° douane en accijnzen; 17° hormonen; 18° doping; 19° voedselveiligheid; 20° dierenwelzijn.¹ <p>[¹⁰ ...]¹⁰</p>	<p><i>Het reglement dat een of meerdere afdeling(en) exclusief bevoegd maakt, moet worden gerechtvaardigd door de noden van de dienst. Onder de noden van de dienst wordt verstaan de verdeling van de werklust, de toewijzing van magistraten en personeel, een behoefte aan deskundigheid, een goede rechtsbedeling of andere vergelijkbare objectieve redenen.</i></p>
<p>[³ Een wet stelt de personeelsformatie van de magistraten en de leden van de griffie vast. Het aantal raadsheren in sociale zaken, rechters in sociale zaken en assessoren [⁴ in de strafuitvoeringsrechtbank]⁴ en interneringszaken wordt evenwel door de Koning bepaald.]³</p>	<p>[³ Een wet stelt de personeelsformatie van de magistraten en de leden van de griffie vast. Het aantal raadsheren in sociale zaken, rechters in sociale zaken en assessoren [⁴ in de strafuitvoeringsrechtbank]⁴ en interneringszaken wordt evenwel door de Koning bepaald.]³</p>
<p>(De zetel van het college van procureurs-generaal en van (het federaal parket) bevindt zich te Brussel.) <W 1997-03-04/41, art. 7, 046; Inwerkingtreding : 15-05-</p>	<p>(De zetel van het college van procureurs-generaal en van (het federaal parket) bevindt zich te Brussel.) <W 1997-03-04/41, art. 7, 046; Inwerkingtreding : 15-05-</p>

1997> <W 1998-12-22/48, art. 18, 069; Inwerkingtreding : 21-05-2002>	1997> <W 1998-12-22/48, art. 18, 069; Inwerkingtreding : 21-05-2002>
[¹ § 2. [⁶ De neerlegging van stukken ter griffie met het oog op de aanhangigmaking en behandeling van zaken die, overeenkomstig paragraaf 1, ingevolge een zaakverdelingsreglement zijn toegewezen aan een afdeling, kan gebeuren in elke afdeling van de bevoegde rechtbank.] ⁶ De stukken worden door de griffie overgezonden aan de bevoegde afdeling en de griffie deelt de partijen die de stukken hebben neergelegd mee welke afdeling bevoegd is.	[¹ § 2. [⁶ De neerlegging van stukken ter griffie met het oog op de aanhangigmaking en behandeling van zaken die, overeenkomstig paragraaf 1, ingevolge een zaakverdelingsreglement zijn toegewezen aan een afdeling, kan gebeuren in elke afdeling van de bevoegde rechtbank.] ⁶ De stukken worden door de griffie overgezonden aan de bevoegde afdeling en de griffie deelt de partijen die de stukken hebben neergelegd mee welke afdeling bevoegd is.
Geen nietigheid, onregelmatigheid of onontvankelijkheid van de vordering kan met betrekking tot de in dit artikel bedoelde bevoegdheidsverdeling tussen afdelingen of met betrekking tot het zaakverdelingsreglement worden ingeroepen.	Geen nietigheid, onregelmatigheid of onontvankelijkheid van de vordering kan met betrekking tot de in dit artikel bedoelde bevoegdheidsverdeling tussen afdelingen of met betrekking tot het zaakverdelingsreglement worden ingeroepen.
De vorderingen of misdrijven die samenhangen met vorderingen of misdrijven die op grond van dit artikel uitsluitend tot de bevoegdheid van een bepaalde afdeling behoren, worden uitsluitend behandeld door deze afdeling.] ¹	De vorderingen of misdrijven die samenhangen met vorderingen of misdrijven die op grond van dit artikel uitsluitend tot de bevoegdheid van een bepaalde afdeling behoren, worden uitsluitend behandeld door deze afdeling.] ¹
-----	-----
(1)<W 2013-12-01/01 , art. 50, 179; Inwerkingtreding : 01-04-2014>	(1)<W 2013-12-01/01 , art. 50, 179; Inwerkingtreding : 01-04-2014>
(2)<W 2014-05-08/02 , art. 107, 185; Inwerkingtreding : 01-04-2014>	(2)<W 2014-05-08/02 , art. 107, 185; Inwerkingtreding : 01-04-2014>
(3)<W 2014-05-05/11 , art. 99, 195; Inwerkingtreding : 01-10-2016 (zie ook art. 136). Overgangsbepalingen: art. 134 en 135>	(3)<W 2014-05-05/11 , art. 99, 195; Inwerkingtreding : 01-10-2016 (zie ook art. 136). Overgangsbepalingen: art. 134 en 135>
(4)<W 2016-05-04/03 , art. 40, 203; Inwerkingtreding : 01-10-2016 (zie ook art. 261, zevende en achtste lid)>	(4)<W 2016-05-04/03 , art. 40, 203; Inwerkingtreding : 01-10-2016 (zie ook art. 261, zevende en achtste lid)>
(5)<W 2016-12-25/14 , art. 63,1°, 208; Inwerkingtreding : 09-01-2017>	(5)<W 2016-12-25/14 , art. 63,1°, 208; Inwerkingtreding : 09-01-2017>
(6)<W 2016-12-25/14 , art. 63,2°, 208; Inwerkingtreding : 31-12-2016>	(6)<W 2016-12-25/14 , art. 63,2°, 208; Inwerkingtreding : 31-12-2016>
(7)<W 2017-08-11/14 , art. 14, 215; Inwerkingtreding : 01-05-2018>	(7)<W 2017-08-11/14 , art. 14, 215; Inwerkingtreding : 01-05-2018>
(8)<W 2018-04-15/14 , art. 252, 216; Inwerkingtreding : 01-11-2018>	(8)<W 2018-04-15/14 , art. 252, 216; Inwerkingtreding : 01-11-2018>

(9)<W 2019-05-05/19 , art. 88, 225; Inwerkingtreding : 29-06-2019>	(9)<W 2019-05-05/19 , art. 88, 225; Inwerkingtreding : 29-06-2019>
(10)<W 2017-12-25/08 , art. 15, 213; Inwerkingtreding : 01-01-2020>	(10)<W 2017-12-25/08 , art. 15, 213; Inwerkingtreding : 01-01-2020>

